

A „HENGER-86” gyakorlat hadtápbiztosításának tapasztalatai

Bán János alezredes

Az éves kiképzési teerveknek megfelelően, 1986 június hónapban a Szovjetunió Állami Lőterén került végrehajtásra A „HENGER-86” éles rakétaindítással egybekötött harcászati gyakorlat. A gyakorlatnak kiemelt jelentősége volt egy ö. harckocsiszereg és az egyik fegyverbázis éves feladatai között. A gyakorlatot közvetlenül megelőzte mindkét csapatnál hadseregparancsnoki felügyeleti ellenőrzés.

A gyakorlat végrehajtásának körülményei alapvetően befolyásolták a hadtápbiztosítás feladatait, a végrehajtás feltételeit és lehetséges módozatait.

A hadtápbiztosítást befolyásoló fontosabb sajátosságok a következőkben foglalhatók össze:

a) A harcászati gyakorlat honi területtől távol (mintegy 2400 km-re) került végrehajtásra a hazaitól eltérő terep-, időjárás- és környezeti viszonyok között.

b) A harcászati gyakorlat körzetébe történő elvonulás és a visszaszállítás vasúton történt a magyar és a szovjet katonai közlekedési és a polgári vasúti szervek közreműködésével.

c) A hadtápbiztosítás szervezésére – a fentiekén túl – meghatározó hatással volt az a körülmény, hogy az elvonulás és a határállomás átlépése után hazai területről és forrásokból nem volt lehetőség az ellátás menetébe történő beavatkozásra, ezért a feladat hadtápbiztosítását az elvonuló hadtáperőkkel, a honi területről szállított anyagi készletekkel, valamint a szovjet hadsereg kijelölt hadtápszerveinek közreműködésével kellett megoldani.

d) *A hadtápbiztosítás szervezésénél és a végrehajtásnál figyelembe kellett venni a következőket:* a gyakorlat nyáron, nagy melegben (33–36 fokos nappali hőmérsékleti viszonyok között) került végrehajtásra, mely körülmény egyrészt hatással volt a személyi állomány közérzetére és munkabírására, másrészt sajátos követelményeket támasztott az étrenddel és tápanyagbiztosítással szemben; a körülmények befolyásolták és meghatározták a szállított élelmiszerek tárolásával kapcsolatos követelményeket; 7–8 nap időtartamú vasúti szállítás speciális feladatok megoldására kényszerítette a hadtápbiztosítókat (főzés vagonban, étkeztetés és kereskedelmi cikkek biztosítása személyszállító kocsikban, a pihentetés, a tisztálkodás sajátos feltételeinek megteremtése stb.); a vasúti el- és visszaszállítás alatt az átrakó állomáson a hadsereg hadtápbiztosító PONT-ot működtetett a vasúti szerelvények ellátása érdekében; a korlátozott létszámkeretek miatt a hadtápbiztosításban részt vevők száma is alacsonyabb volt az optimálisnál.

e) A gyakorlat egész folyamatában – a felkészüléstől a visszaérkezésig és a felhasznált anyagi készletek elszámolásáig – szükség volt a gyakorlatot végrehajtó két katonai szervezet hadtápjának szoros együttműködésére, figyelembe véve, hogy a hadtápbiztosítási feladatokat egyeztetett elgondolás szerint és összehívott erőkkel hajtották végre. Ez az együttműködési folyamat a Szovjetunió területén kibővült a szovjet hadtápszervekkel (Kiképző Bázis hadtáptörzssel) megvalósuló szoros kapcsolattartással.

A feladat – hadtápbiztosítás szempontjából – az alábbi szakaszokra tagolható:

I. mozzanat: A csapatok és hadtápszervezetek felkészítése a gyakorlatra a béke helyőrségben.

II. mozzanat: Vasúti szállítás és hadtápbiztosításának megszervezése és végrehajtása.

III. mozzanat: A tábor berendezése, működési feltételek kialakítása. A táborban tartózkodás (a napi élet, rendezvények) és a felkészítő szakharcászati foglalkozások ellátási feladatainak végrehajtása.

IV. mozzanat: Harcászati gyakorlat végrehajtása és hadtápbiztosítása.

V. mozzanat: Tábor visszaadása és elszámolás az átvett anyagokról és eszközökről a szovjet katonai szervek felé. Vasúti szállítás megszervezése, végrehajtása, a feladat hadtápbiztosítása.

VI. mozzanat: Anyagok és technikai eszközök karbantartása, visszaadása az átadó szerveknek és a saját csapatraktáraknak, eredeti helyzet visszaállítása. A gyakorlaton felhasznált anyagok elszámolása.

A gyakorlatra való felkészülés tapasztalatai

A gyakorlat hadtápbiztosítását az 5. HDS-parancsnok (PK HTPH) által kiadott SZERVEZÉSI INTÉZKEDÉS, valamint a CSAPATHADTÁP-SZABÁLYZAT követelményei szerint, a vasúti szállítást a vonatkozó szabályzatok és utasítások, valamint az UZSAI MÓDSZERTANI FOGLALKOZÁS követelményei szerint terveztük meg és szerveztük.

A hadtápszervezetek (-törzsek és -alegységek) felkészítését segítette a május hónapban hazai területen végrehajtott (ELŐ-HENGER) gyakorlat, valamint az a tény, hogy a gyakorlaton részt vevő csapatok hadtápj jellegű gondjainak megoldásához az előjáró hadtápszervek (hadsereg hadtáptörzs, szolgálati ági ellátó központok és raktárak) messzemenő segítséget adtak.

A gyakorlatot végrehajtó magasabbegység és egység hadtáptörzsek között *már a felkészülés időszakában szoros együttműködés valósult meg*. Egyeztetettük elgondolásunkat a hadtápbiztosítás feladatainak végrehajtására, meghatároztuk az ellátás ütemét és abban az egyes hadtáperők részvételének rendjét, egyeztetettük az étlapot a vasúti szállítás és a közös (tábori) ellátás időszakára, meghatároztuk a közösen (összehívottan) végrehajtott, illetve végzett ellátási feladatokra a hadtáperők bevonásának és a szétválás rendjét.

A hadtápbiztosítási feladatokat *egyeztetett HADTÁPBIZTOSÍTÁSI TERV-ben öntöttük formába*. Az elkészített terveket elbírálásra és véleményezésre bemutattuk az előjáró hadtáptörzsnak. A vasúti szállítás, a tábor- és a harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának rendjét (berakó állomások és a szerelvények hadtápbiztosításával kapcsolatos alap-

vető adatok, vízbiztosítás rendje, az átrakó állomásokon működtetett ellátó pont igénybevételének – étkeztetés, fürdés, kantine- és kenyérvételezés – rendje, az ellátást végrehajtó állomány összetétele és a végrehajtást irányító parancsnokok nevei stb.) külön vázlaton (plakáton) szemléltettük. Ezt az okmányt felhasználtuk a hadtápállomány felkészítéséhez, a parancsnoki állomány tájékoztatására, valamint a előjáróknak tett jelentésekhez.

A gyakorlat étlapját megkülönböztetett gonddal és figyelemmel készítettük el, figyelembe véve: a személyi állomány tényleges fizikai igénybevételét a végrehajtás különböző szakaszaiban; az időjárás; valamint a főzéshez rendelkezésre álló körülményeket, technikai és egyéb feltételeket a vasúti szállítás, a táborban tartózkodás és a harcászati gyakorlat időszakában. Együttműködési megbeszélésen pontosítottuk, hogy mely napokon (pld. a vasúti szállítás alatt) történik az ételmezési ellátás külön-külön étlap alapján a résztvevő csapatok készletéből, illetve melyik napokon (a táborban és harcászati gyakorlat idején) közös étlap alapján az ö. hk. ezred által szállított készletekből.

A Szervezési Intézkedésben meghatározott határidőre felterjesztettük a hadsereg hadtáptörzshöz a saját hatáskörben nem biztosítható – de a feladathoz szükséges – *technikai eszközökre és anyagokra az IGÉNYLÉSt*. Az igénylések alapjául a gyakorlaton résztvevő személyi és technikai állomány harcértékét, az ellátás és vasúti szállítás tervezett rendjét vettük figyelembe. Igénylésünk alapján került biztosításra központi ellátó szervektől, illetve csapatoktól 6 db hűtőgépkocsi, 3 db kenyérszállító gépkocsi, anyagok közül hálósákak, UMK. rögzítő ékek, valamint kimenőruha dobozok, a személyi használatú ruházati anyagok tárolásához és szállításához.

A saját állományból nem biztosítható szakállomány biztosítását ugyancsak kértük az előjáró szervektől. Ennek alapján került vezénylésre a résztvevő csapatokhoz 2 fő HTPF (ebből 1 fő oroszul beszélő tiszt), 2 fő sor-orvos, 1 fő szakács, valamint 2 fő sorállományú hűtőberendezéseket javító katona 1 db műhelygépkocsival és megfelelő összetételű javítóanyag-készlettel.

A vasúti gördülőanyag-szükséglet összeállításánál megkülönböztetett figyelemmel voltunk a takarékosági követelmények érvényrejtetésére (pld.: a szállítandó technikai eszközök jellemzőinek megfelelő – és nem túlbiztosított – tengelyszámú és típusú vagonok biztosítása, a rakminta technikai eszközök lehető legkevesebb számú szerelvénnyel történő utaztatása stb.) a gördülőanyag-igényléseken külön feltüntettük az áttengelyezésre tervezett vagonokat, valamint jeleztük a rakminta technikai eszközöket.

A tervezés időszakában számvetettük és – a gördülőanyag-igényléssel egy időben – *felterjesztettük az igénylést a szovjet katonai szervektől átvételre tervezett badiápanyagokra és az igénybevételre tervezett fürdetési igényekre, meghatározva az igénybevétel (átvétel) tervezett idejét. A szovjet katonai szervektől történő átvételre élelmiszerek közül csak kenyeret és ásványvizet, üzemanyagok közül hajtóanyagot (benzint és gázolajat) terveztünk.*

A felkészítés időszakában végrehajtottuk a hadtápállomány felkészítését a szakfeladatokra (tájékoztatás, bemutatás, gyakoroltatás), ismertettük az irányító és a végrehajtó állománnyal az ellátás tervezett rendjét és a követelményeket, meghatároztuk az egyes területeken dolgozók feladatait és az irányító parancsnok személyét. Az elvonuló állomány részére foglalkozást vezettünk le a vasúti szállítás sajátos feladatairól, a biztonsági és balesetvédelmi szabályokról. A vasúti berakodást irányító és végrehajtó állomány részére módszertani foglalkozást vezettünk le. Az érintett szakállománnyal gyakoroltat-

tuk a hűtő- és kenyérszállító gépkocsik felépítményének leemelését az alvázról, a vagonokon történő elhelyezést, a konyhavagon berendezését és a működtetés változatait.

A szakácsállománnyal gyakoroltattuk a gasztrófol és mirelit ételek elkészítését, valamint az ételmezési ellátópont telepítését és működtetését. Vasúti szerelvényeként gépjármű és villamossági szerelőket készítettünk fel a hűtőgépkocsik szakberendezéseinek üzemeltetése közben a vasúti szállítás alatt bekövetkezett kisebb hibák elhárítására.

ZIL típusú hűtő- és kenyérszállító-gépkocsik felépítményének leemelését két változatban - emelőlábakkal, illetve emelőkerettel - gyakoroltattuk.

A felkészülés időszakában végrehajtottuk az elszállításra tervezett fontosabb anyagok és eszközök (mozgókonyhák, háni éthordók, sátrak és tartozékaik, őrruhák, hálósákok, tábori berendezési anyagok stb.) ellenőrzését, elvégeztük a szükséges cseréket. Az FVTSZ-el együttműködve végrehajtottuk a speciális hadtáp-gépjárművek (hűtő-, kenyér- és vízszállító-gépkocsik) műszaki felülvizsgálatát. Az igénybevételre tervezett - saját és vezényelt - hűtőgépkocsik szakberendezését polgári vállalattal szervizeltettük. Tapasztalatunk a jelzett technikai eszközökkel kapcsolatban, hogy többségük szakberendezése annyira elhasználódott, hogy biztonsággal nem üzemeltethető. E helyzetet tovább rontja, hogy a szervizelő-javító vállalat nem minden időszakban rendelkezik a szükséges javítóanyagokkal.

Az előjáró szervek által biztosított anyagokat az átadó szervnél (csapatnál), illetve ellátó raktárnál) vettük át és saját szállító eszközeinkkel szállítottuk csapatainkhoz, míg a szakgépjárműveket az átadó az átvevő egység (magasabbegység) laktanyájában adta át. *Az átadásra kerülő technikai eszközöknél problémaként jelentkezett, hogy a gépjárművek egy része műszakilag nem volt megfelelően felkészítve, illetve hűtőberendezésük átadáskor üzemképtelen volt.*

A kialakított ellátási rendnek megfelelően készleteztük és csoportosítottuk az anyagokat, technikai eszközöket, felelős személyekhez kötve és nekik okmány alapján átadva azokat.

Az anyagok és eszközök készletezését az alábbi irányokba hajtottuk végre:

- vasúti szerelvények ellátásához szükséges anyagok és technikai eszközök (ellátó alegységeknél, illetve a szerelvényellátóknál);
- egység ételmezési raktár által szállított készletek (a táborban és a harcászati gyakorlaton történő ellátáshoz, valamint a vasúti visszaszállítás ételmezési biztosításához);
- üzemanyag raktári készletek (kenőanyagok és üza. technikai eszközök);
- a katonai kereskedelmi bolt anyagkészlete (a tábor és a harcászati gyakorlat, valamint a szerelvények visszaszállítás alatti ellátásához);
- alegységeknél (szolgálatvezetőknél) és a személyi állománynál készletezett anyagok.

Az anyagok és technikai eszközök fentiek szerinti csoportosítása és készletezése az ellátási feladatok tényleges végrehajtása során egyértelműen célszerűnek mutatkozott, biztosította a zavartalan és folyamatos ellátást.

A személyi állomány anyagi jellegű felkészítésénél hatásosnak bizonyult az az alapelv és módszer, hogy a felkészítésért az alegységparancsnokokat tettük felelőssé, ugyanakkor a szolgálati ágak azért feleltek, hogy az alegységparancsnok (szolgálatvezető) által használatra (cserére) igényelt - elsősorban ruházati - anyagok megfelelő minőségben biztosításra kerüljenek.

A felkészülés utolsó szakaszában kerültek végrehajtásra a feladatra való készenlétet ellenőrző szemlék, melyeket az egyes vezetési szintek (alegység, egység, magasabbegység, hadsereg) eltérő időben, de azonos követelmények szerint hajtottak végre.

A felkészülés befejező mozzanataként került végrehajtásra a hadseregparancsnok által vezetett alaki szemle és anyagi-technikai ellenőrzés. A szemlék kiterjedtek a személyi állomány felkészültségére, a technikai eszközök állapotára, az anyagi készletek meglétére és minőségére, a szerelvények ellátó részlegeinek felkészültségére, valamint a személyi állomány ruházatára és felszerelésére.

A célirányosan végrehajtott ellenőrzés eredményeként számos hiányosság került feltárásra, melyek megszüntetése rövid időn belül – esetenként azonnal a helyszínen – de legkésőbb a vasúti berakáshoz való készenlét idejére megtörtént. Így pl. lecserélésre került a személyi állomány egy részénél a nem megfelelő ruházat és lábbeli, pótlásra kerültek az UMK-készletek rögzítő körmei és földelő vezetékai, kiegészítésre kerültek a gépkocsik egyedi készletei.

Összességében megállapítható, hogy a megszervezés és felkészítés feladatai átgondolt rend szerint, a várható hadtápbiztosítási feladatok figyelembevételével, a szervezési intézkedésben meghatározott követelmények szerint kerültek végrehajtásra. Az eredményes felkészülés megfelelő alapokat teremtett a gyakorlatokon végrehajtásra kerülő hadtápbiztosítási feladatokhoz.

A vasúti szállítás, a tábori élet és a harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának tapasztalatai

a) A vasúti szállítás megszervezése, végrehajtása és hadtápbiztosítása:

A gyakorlatra a csapatok 4 katonavonattal kerültek elszállításra (Tapolca helyőrségből 3, Kaposvár helyőrségből 1 szerelvényel).

A vasúti szállítást a vonatkozó szabályzatok és utasítások (Harcászati Szabályzat 11. sz. melléklete, Katonai Szállítási Utasítás I. rész, 015/1976. (HK 06.) MH számú utasítás előírásai szerint szerveztük és hajtottuk végre.

A szállítások szervezése és végrehajtása időszakában folyamatosan kapcsolatot tartottunk fenn a hadsereg közlekedési és szállító szolgálattal és a területileg illetékes Katonai Szállítási Igazgatóságokkal. A berakás előkészítése érdekében felvettük a kapcsolatot a berakó állomás vasúti szerveivel.

A tervezés első szakaszában – a külföldre irányuló vasúti szállításokra vonatkozó követelmények szerint, az elvonulásra tervezett harcérték figyelembevételével – a hadműveleti törzzsel együttműködve elkészítettük a GÖRDÜLŐANYAG-SZÁMVE-TÉST, majd a GÖRDÜLŐANYAG-IGÉNYLÉST. Az elvonuló egységek parancsnokai a vasúti szállítás végrehajtására SZÁLLÍTMÁNY PARANCS-ot adtak ki, a hadműveleti törzs elkészítette a BERAKÁSI TERV-et.

A vasúti szállításnál a technikai eszközök rögzítéséhez egységesen UMK rögzítő készletek kerültek alkalmazásra. A jelzett rögzítőeszközök alkalmazását a szovjet vasúti szervek is elfogadták. A vasúti szállítások végrehajtása során ismételten bizonyosodott, hogy az új típusú rögzítő eszközök alkalmazása jelentősen egyszerűíti a vagonokon való rögzítés feladatait, csökkenti a végrehajtás időszükségletét. Ugyanakkor a vasúti szállítások

szervezésénél figyelembe kell venni, hogy egyes technikai eszközök (hűtő- és kenyérszállító-gépkocsik felépítményei és a mozgókonyhák) biztonságos rögzítése speciális rögzítési módot és eszközöket követel meg. Így pl. a jelzett felépítményeket négyszögletű fa gerendákkal, a mozgókonyhákat a CSEPEL típusú tehergépkocsikhoz biztosított ékekkkel célszerű rögzíteni.

Tapasztalataink szerint a raktárvagonba az anyagok berakását és a konyhavagon berendezését a szerelvény berakása előtt - esetleg külön rakodó állásra kiállítva - célszerű megkezdeni. Célszerű ezeket az anyagokat a laktanyából az előkészítő részleggel útbaindítani.

A vagonok ellenőrzése és előkészítése során a BĀ-n tapasztaltuk, hogy a kiállított kocsik egy része erősen szennyezett, így azokat ki kellett takarítani és fertőtleníteni (konyha és raktárvagonok). E feladatokra célszerű a jövőben külön brigádot létrehozni, ellátva a csoportot a feladat végzéséhez szükséges technikai eszközökkel (vízszállító, vagy mosó-semlegesítő gk. vízzel feltöltve) és anyagokkal: takarító eszközök, drótvágó olló, harapófógo stb.

A vasúti szállítás során egyes speciális rendeltetésű és használatú hadtáptechnikai eszközöket szállító - vasúti kocsik áttengelyezése az átrakó állomáson egyértelműen célszerűnek bizonyult. Így pl. áttengelyezésre került a hűtő-, kenyérszállító- és konyhavagon, valamint a raktári anyagokat szállító fedett vagonok.

A konyhavagon berendezésénél a következő módszert célszerű alkalmazni:

A kialakításhoz és berendezéshez szükséges asztalos és lakatos munkák elvégzéséhez a helyőrségben visszamaradó állományból célszerű katona- vagy polgári munkaerőt biztosítani. A vagon berendezési tárgyait és a raktári anyagkészleteket a laktanyából a BĀ-ra a visszamaradó gépjárművekkel célszerű kiszállítani (egyben a szovjet katonai szervektől gépjárműveket kell lebiztosítani KĀ-ról a táborhelyre történő szállításához).

A vasúti szállítás alatti ellátást irányító parancsnokokat és a végrehajtó állományt a megszervezés időszakában kijelöltük, meghatároztuk és értelmeztük feladataikat, biztosítottuk a feladathoz szükséges anyagokat és technikai eszközöket. Személyszállító vagonoként „ellátó tiszthelyettes”-t jelöltünk ki. Feladatait és a végrehajtáshoz szükséges (biztosított) anyagok mennyiségét MUNKAJEGY-ben rögzítettük.

A szerelvények ellátási feladatainak megszervezésénél - tapasztalataink szerint - kiemelt figyelmet kell fordítani az elkészített főtt ételek konyhavagonban történő átadása és a személyszállító vagonba történő átszállítás rendjének leszabályozására, a kiosztás feltételeinek biztosítására, a személyszállító kocsikban a kantine-ellátás megszervezésére (üdítők, feketekávé, cigaretta stb.), valamint a pihentetés és a tisztálkodás feltételeinek biztosítására.

A főzés megszervezésénél és a tüzelőanyag biztosításánál figyelembe kellett venni, hogy a szovjet közlekedési szervek a mozgókonyhákat vasúti szállítás alatt csak tűzifával engedélyezik üzemeltetni!

b) Egészségügyi biztosítás tapasztalatai:

A gyakorlat egészségügyi biztosítását a szervezetszerű, valamint a vezényelt állománnyal szerveztük meg és hajtottuk végre. Az egészségügyi ellátást a „bevezető” részen felsorolt mozzanatokra szerveztük.

A gyakorlatra való felkészülés szakaszában az eü. szervek *végrehajtották az előírt szüneteket és a kötelező oltásokat*. Az elvonuló állomány részére tájékoztató előadásokat tartottak, kiemelt hangsúlyt kapott az oktatásban az egyéni és a csoportos higiénia követelmények ismertetése, a betegségek megelőzése érdekében betartandó szabályok. Felhívtuk az állomány figyelmét, hogy a rendszeresen gyógyszerrel szedők a gyakorlat teljes idejére vigyék magukkal a szükséges gyógyszereket.

Elvonuláskor a BÁ-on az egészségügyi biztosítást a helyőrségben visszamaradt eü.-erők végezték (orvos, sebesültszállító-gépkocsi). Így a szerelvényekbe beosztott eü. állomány saját eszközeinek berakását és a segélyhely berendezését a többi alegységgel egy időben tudta végrehajtani. A szerelvények egészségügyi biztosítását 1-1 fő orvos végezte. A szerelvényeken 1-1 vasúti kocsi fülkéje segélyhelyként került berendezésre.

A táborban tartózkodás időszakában a *csapatok eü. állománya összehívásra került és tábor-segélyhelyen történt az eü. ellátás*. Táborparancsban meghatározásra került a rendelési idő, valamint a végrehajtandó közegészségügyi és járványügyi feladatok.

A tábor(egységek) vezető eü. állománya szorosan együttműködött a szovjet kiképző bázis egészségügyi szervével (Eü. Szf.-el) közegészségügyi és járványügyi, betegségmegelőzési és betegellátási kérdésekben. Ennek során tájékoztatást kaptunk: a tábor- és a gyakorlat körzetének közegészségügyi helyzetéről, a sajátos (jellemző) eü. veszélyekről és azok bekövetkezése esetén a teendőkről (kigyómarás, mérges pók csípés), a tábor ivóvizének jellemzőiről és a javasolt felhasználási módokról, valamint a kórház igénybevételének rendjéről. A szovjet katonai eü. szervek által nyújtott segítség nagyban hozzájárult az egészségügyi biztosítási feladatok eredményes végrehajtásához.

Harcászati gyakorlaton a harcrendnek megfelelő felépítésben kerültek a segélyhelyek alkalmazásra.

A táborban tartózkodás alatt az eü. állomány folyamatosan végezte az egészségügyi (közegészségügyi) ellenőrzést, a járvány szempontjából kritikus helyek (WC-k, ételmezei blokkok, körletek) fertőtlenítését.

A HENGER-86 gyakorlaton tömeges megbetegedés nem fordult elő. 1 fő sorállományú katonát kellett kórházi kezelésben részesíteni.

c) Üzemanyag-biztosítás tapasztalatai:

Gyakorlatra a gépek mozgó- és kiegészítő hajtóanyag-készlettel, valamint a gépek nélkül kintlevő motorolaj-készlettel vonultak el.

Az üzemanyag-ellátást a következők szerint szerveztük:

Első ütemben a gyakorlat körzetébe történt kikerülés után, második ütemben a harcászati gyakorlat befejeztével (üzemanyag töltőpont működtetésével) kerültek a gépek hajtóanyaggal feltöltésre.

A kenőanyag pótlása és a karbantartó anyagok biztosítása a csapatok által szállított (az egység javítóműhelyénél készletezett) készletből történt.

A szovjet ellátó szervek által feltöltött (átadott) össz. hajtóanyag mennyiséget az ö. hk. ezred okmányolta, majd az ellátásra utaltak részére ÜZEMANYAG-FELTÖLTÉSI CSEKK-en került okmányolásra. A gépekbe tankolt hajtóanyagokról egységenként ÜZEMANYAG-FELTÖLTÉSI ÉS KIADÁSI KIMUTATÁS készült.

Az üzemanyag-ellátás fentiek szerint alkalmazott rendje biztosította a felhasznált üzemanyag-készletek pótlását és a megbízható elszámolását. A szükségletek kielégíté-

sén túl az alkalmazott ellátási mód lehetővé tette, hogy a helyőrségekből nem kellett vasúton üzemanyag-töltőgépkocsikat szállítani és üzemeltetni a gyakorlaton.

d) Élelmezési ellátás tapasztalatai:

A személyi állomány élelmezési ellátását normákra jogosultság, a végrehajtandó feladatok, az időjárás és az élettani igények figyelembevételével szerveztük meg és hajtottuk végre. Étlaptervezéskor a normákon felül 35% étkezés-feljavítással számoltunk a hitelmegtakarításra és a kiegészítő gazdaság által étkezés-feljavításra átadásra kerülő értékekre alapozva.

A gyakorlat élelmezési ellátását a béke helyőrségből szállított anyagi készletekre alapoztuk, ezt egészítette ki az átrakó állomáson működtetett ellátó pont által biztosított ellátási lehetőség, illetve a szovjet katonai ellátó szervektől átvételre kerülő élelmiszerek. Az ellátó ponton szerelvényenként átvételre került egy étkezés meleg élelem, 3 (visszaszállításnál 2) javadalmazás kenyér és üdítő italok.

Az élelmezési ellátásban jelentős szerepet kapott a tartósított kenyér, a mirelit és a gasztroföld ételek. Figyelembe véve, hogy a romlandó élelmiszerek - kenyér kivételével - a gyakorlat teljes időtartamára a helyőrségből kerültek elszállításra, különös gonddal kellett megszervezni ezen élelmiszerek tárolását és hűtését. Hűtésre ZIL típusú hűtőgépkocsik kerültek alkalmazásra. A hűtőkapacitás tervezésénél tartalékkal is számoltunk, egyidejűleg megszerveztük az eszközök javítását és - szükség szerint - átcsoportosítását. Számoltunk azzal is, hogy a hűtőberendezések tömeges meghibásodása esetén a kenyérszállító gépkocsikat hűtésre használjuk fel (a későbbiekben ezt a kényszerlépést alkalmazni is kellett).

A kenyérellátást 3 fajta (minőségű és technológiájú) kenyérré alapoztuk. A vasúti szállítás első öt napjára a helyőrségből szállított, illetve az ellátó ponton vételezett „fehér” minőségű kenyérről számoltunk. A vasúti szállítás további idejére és a táborba érkezés első napjára tartósított (kukoricaliszt segédanyagú) kenyeret terveztünk. A további napok kenyérszükségletét - az átrakó állomásra történő visszaérkezésig - a szovjet ellátó szervektől biztosítottuk (igényeltük és vételeztük). A kenyérellátás fentiekben vázolt rendje a gyakorlat során megnyugtatóan biztosította az ellátási igények kielégítését.

A tartósított kenyér két sütőipari vállalattól került biztosításra: a Kalocsai SV-től, illetve a Tapolcai SV-től. A tárolás és szállítás során bebizonyosodott, hogy a kalocsai vállalat jobb minőségű és hosszabb ideig fogyasztható kenyeret volt képes gyártani, mint a tapolcai (aki először alkalmazta kukoricaliszt felhasználásával a kenyér gyártását).

Ez a tapasztalat felhívja a figyelmet arra, hogy a jövőben gondosabban kell a tartósított kenyeret biztosító sütőipari vállalatot megválasztani, előnyben részesítve a gyártásban nagyobb tapasztalattal rendelkező, megbízhatóbb technológiával dolgozó sütőipari üzemeket.

Az ivóvízellátást megkülönböztetett figyelemmel szerveztük az ellátás egyes időszakaira. Vasúti szerelvényeken a vizet a konyha vagon mögötti vagonon elhelyezett vízszállító gépkocsiból biztosítottuk a konyhavagonba gumicsövön átvezetve, míg a személyszállító kocsikban tároló edényekben történt a biztosítás. Táborban a főző- és ivóvíz-biztosítás alapvető forrásaként a kiépített vízvezeték-hálózat szolgált. A vezetékes vizet ivásra - magas ásványi anyag tartalma miatt csak előzetes forralás után (hűtve) volt célszerű felhasználni, illetve teaként. Az ivóvízszükséglet jobb minőségű kielégítését jelentősen segítette a szovjet ellátó szervektől 0,1 l-es üvegpalackokban átvett és étkezésekhez biz-

tosított ásványvíz. A vezetékes víz ivásra történő felhasználásának mérvét azzal is csökkentettük, hogy a személyi állomány részére - térítés ellenében - nagy mennyiségben volt biztosítva FONYÓDI és KÉKKÚTI ásványvíz.

A vízellátás biztosításánál figyelembe vettük azt a követelményt is, hogy vezetékes víz hiánya (üzemzavar) esetén *legyen megfelelő mennyiségű és decentralizálhatóan tárolt tartalék víz* (vízszállító gépkocsikban és utánfutókban) főzéshez, tisztálkodáshoz és a WC-k öblítéséhez!

A gyakorlat teljes időtartama alatt a főzés „tábori” körülmények között történt, mozgókonyhák és gázzsámolyok igénybevételével. Táborban a szovjet katonai szervek biztosítottak feldolgozó és mosogató helyiségeket, valamint „barakk” legénységi és tisztai étkezdét berendezési tárgyakkal (asztalok, ülőkék) ellátva. Az összes körülményt figyelembe véve biztosítva voltak az ételkészítés és elfogyasztás kulturált feltételei.

A táborban a tisztai étkezdén az étkeztetés az ételmezési ellátó alegységekből (szerelvény ellátókból) összevont tábori tisztai étkezdé felszereléssel, a legénységi étkezdén evőcsésze igénybevételével történt. Biztosítottuk az edények 2 fázisú mosogatását (ultrás meleg víz és langyos öblítő víz). Mindkét étkezdében tts. étkezdé vezetőt biztosítottunk, aki átvette az étkezési berendezéseket, irányította az étkezést és az étkezdében folyó munkát. Naponta konyhaügyeletes (tts.) és konyhai kiegészítő szolgálat került táborparancsban vezénylésre.

Tapasztalataink szerint a tábori tisztai étkezdé felszerelés összevonása az étkeztetéshez csak „szükségszerű” de nem a legcélszerűbb megoldás, ugyanis: vasúti szállítás során az edényzetet szerelvényenként át kell adni, a harcászati gyakorlatra újra le kell lép-csözni, az ünnepi ebédhez ismételten össze kell vonni, majd a visszaszállításhoz szét kell osztani. Mindez sok bonyodalmat okoz, magában hordja hiányok keletkezésének veszélyét.

A táborban tartózkodás idején két olyan jellegű rendezvényre került sor, melyet az ételmezési ellátás szervezésénél figyelembe kellett venni. A gyakorlaton részt vevő teljes állomány - két csoportban 1-1 napon - részt vett Volgográd város megtekintésére szervezett látogatáson, amikor a résztvevő állományt egész napra hideg étellel kellett ellátni (étrend összeállítás, csomagolás, kiosztás). A harcászati gyakorlat befejeztével különböző szintű parancsnoki fogadásokra és ünnepi ebédre került sor, ahol biztosítani kellett - úgy külön-ségeken, mint a menük összeállításánál - az „ünnepi” jellegű és a feljavított színvonalú ellátást. Mindezek a feladatok jó színvonalon kerültek végrehajtásra (annak ellenére, hogy - a korábbi évek gyakorlatától eltérően - nem sör, hanem üdítő került az ünnepi asztalra).

Az ételmezési ellátáson belül nagy feladatot jelentett a katonai kereskedelmi árukkal történő ellátás megszervezése és gyakorlatban történő végrehajtása. A csapatok a mozgóbolt működtetését a CSHSZ VI. rész 992-1001. pontokban szabályozott rend szerint szerveztük, figyelembe véve a KISZ-büfék működtetése által biztosított gazdaságossági lehetőségeket is.

A kereskedelmi áruval történő ellátást a vasúti szállítás idejére szerelvényenként, a táborban tartózkodás idején táborszinten szerveztük. Harcászati gyakorlaton az ellátást az élm. ellátó rajok mellett működtetett kereskedelmi boltok (részlegek) végezték. A táborban - a szovjet hadtápszervekkel együttműködve - biztosítottuk a szovjet kiképző bázis katonai boltjában (MAGAZIN-ban) történő áruvásárlás lehetőségét a teljes sze-

mélyi állomány részére. Ezzel lehetőséget biztosítottunk – a volgográdi látogatás adta lehetőségen túl – a rubelben kézhez kapott napidíj elköltésére, ajándék- és emléktárgyak vásárlására.

A csapat mozgóbolt által szállított és forgalmazott kereskedelmi cikkek között – mennyiségét és értékét illetően egyaránt – az üdítő italokkal (2,5-3 dl-es és 1 literes kiszerelésben), a feketekávéval és cigarettával történő ellátás volt a döntő. A szükséglet számvetését és a készletezést a felsorolt cikkekből megkülönböztetett figyelemmel szerveztük. Az össz. kereskedelmi forgalomnak a fenti cikkek mintegy 97-98%-át tették ki. A mozgóbolt által szállított és az étlapba beállított üdítő italok együttes mennyiségét figyelembe véve az 1 főre jutó üdítő ital mennyisége 6,8 dl volt. Ez a mennyiség összességében elegendő bizonyult, de – a biztonságos ellátás érdekében – a vasúti visszaszállítás idejére kiegészítettük az üdítő ital mennyiséget a szovjet ellátó szervektől átvett ásványvízzel (mintegy 1 liter/fő mennyiségben).

Sör vagy szeszes ital sem a kereskedelmi forgalomban, illetve forgalmazásban, sem pedig az étrendbe beállítva nem volt, vagyis nem került a gyakorlat folyamán biztosításra.

A táborban az ételmezési ellátást az ő. hk. ezred szervezte és biztosította saját készletei felhasználásával, ezen időszak ellátása során keletkezett illetménytúllépés is az ő elszámolásában jelentkezett a gyakorlat befejeztével. Ezt figyelembe véve a *túllépés létszám- és időarányos része „áthárításra” került* az ellátásra utalt fegyverbázis terhére. A HENGER-86 gyakorlaton keletkezett ételmezési hitel-túllépés tiszt-, tiszthelyettes állományra eső hányadával a tisztí étkezde gazdálkodása terhelésre került.

Összességében megállapítható: a gyakorlat során a hadtápbiztosítás döntő súlyát képező *ételmezési ellátás jó színvonalon került végrehajtásra*. Az ellátást alapvetően zavaró tényező (körülmény) nem merült fel. A szovjet ellátó szervek készséggel álltak rendelkezésünkre az ellátás biztosítása és segítése érdekében, ezzel jelentősen segítették munkánkat és az ételmezési ellátás zavartalan, jó színvonalon történő biztosítását.

e) A ruházati ellátás tapasztalatai:

A ruházati ellátás megszervezésénél és végrehajtásánál a fő figyelmet a személyi állomány általános-, speciális (klgs. üzemenyagtöltők, szerelők, szakácsok stb.) ruházatának jó minőségben történő biztosítására, valamint a tartalék és cserekészletek kialakítására (készletezésére) összpontosítottuk.

A ht. és sorállomány részére *KIMUTATÁS-t (emlékeztetőt) adtunk ki a személyi állomány által szállítandó ruházat és felszerelés összetételéről*. Ellenőrzéskor (szemléken) a jelzett kimutatás alapján ellenőriztük a személyi állomány ruházatát és felszerelését, egyúttal az okmány segítséget nyújtott a készletezéshez is.

Gyakorlatokon a ruházat alapváltozatát a 65 M gyakorló ruházat képezte (sorállománynál 2 rend). A sorállomány kimenő és a ht. állomány köznapi öltözete kimenő dobozban került készletezésre és szállításra. (5 fő, illetve 3 fő/doboz). A teljes állomány magával vitte a sportruházatát. A tartalék- és csere ruházati készletek a legységeknél (szolgálatvezetőknél) kerültek lekészletezésre és szállításra.

A felkészülés során egyes parancsnokok részéről felmerült olyan követelményváltozat, hogy a sorállomány 2 rend gyakorló ruházatából 1 rend I. értékcsoportú (új) legyen. Figyelembe véve a gyakorlat várható feladatait, ez az elgondolás megalapozatlannak és gazdaságtalannak bizonyult. *A gyakorlat folyamán új minőségű gyakorló ruhá-*

zatra nem volt szükség, hisz olyan jellegű rendezvény (pl. a harcászati gyakorlatot követő díszszemle) mely új ruhát igényelt volna, nem volt tervezve. (A baráti találkozókra és ünnepekre kimenő öltözet volt elrendelve.) Végül is a hds. PK HTPH elvtárs intézkedése (állásfoglalása) -, mely szerint új gyakorló ruhát a csapatok lehetőleg ne használjanak fel - segítette a vitás kérdés reális megoldását. *Így a sorállomány jó minőségű (de nem új!) gyakorló ruhával került ellátásra.* Ez a ruha a feladat végrehajtásához megfelelő, biztosította a megfelelő öltözeti képet a viselési alkalmakkor. A tisztek és tiszthelyettesek gyakorló ruhájának cseréjét - a vonatkozó intézkedések előírásainak betartásával - a felkészülés szakaszában végrehajtottuk.

A viselendő öltözeti változatot a vasúti szállítás alatt a szállítmányparancsnok, a táborban tartózkodás idején a táborparancsnok (foglalkozásokon az egységek parancsnokai) szabályozták. Így pld.: a személyszállító kocsikban - a szolgálatban levők kivételével - engedélyezték utazás alatt a melegítő (sport ruházat) használatát, amit indokolt a nagy meleg és a hosszú utazási idő.

Elvonulás előtt a sorállomány fehérműködését kiegészítettük 1 db II. értékcsoporthú alsónadrággal, ellátásra került az állomány mosószerrel és lábbeli karbantartó anyagokkal. A teljes állománynál végrehajtottuk a hajvágást. A gyakorlatra egységenként 1-1 készlet fodrász felszerelést vittünk magunkkal.

A vasúti berakást megelőző napon végrehajtottuk a sorállomány fürdetését és fehérműcseréjét. Vasúti szállítás alatt a tisztálkodás mosdótálak igénybevételével volt biztosítva. Átrakó állomáson az ellátó pont által biztosított fürdőben a szerelvények személyi állománya lefürdetésre került. Táborban tartózkodás idején a szovjet ellátó szervek által rendelkezésre bocsátott (és működtetett) állandó jellegű fürdőben volt biztosítva a fürdés mind a sor-, mind a ht. állomány részére. A szovjet elvtársak e területen is nagy rugalmasságot tanúsítottak, hisz ha igényeltük, éjszaka is biztosították a fürdést. A helyőrségbe visszaérkezve - figyelembe véve a szerelvények érkezését - a laktanyában biztosítottuk az azonnali fürdést és fehérműcserét.

A vasúti szállítás és a harcászati gyakorlat alatt a *személyi állomány pihentetését hálózati igénybe vételével szerveztük meg.* A táborban az állomány elszállásolása tégla- és barakképületekben történt. A pihentetés anyagi feltételeit (katonaágy, matrac, paplanhuzatban pléd, takaró) a szovjet kiképző bázis parancsnokság biztosította - jó színvonalon.

f) A hadtápvetéssel kapcsolatos tapasztalatok:

A gyakorlat hadtápbiztosításának eredményessége bármely időben - így a HENGER-86 gyakorlaton is - nagyban függ a hadtápvetés hatékonyságától. Fontos, hogy a hadtáp feladatokat tervező, szervező és irányító vezető állomány jól értse a gyakorlat jellegét, jellemzőit, és az abból adódó hadtápbiztosítási feladatokat. Tudja a feladatokat súlyozni a végrehajtás egyes szakaszaiban, s tudja a végrehajtó állományt mozgósítani a feladat végrehajtására.

A HENGER-86 gyakorlat érdekében feldolgoztuk az előző - elsősorban a külföldön végrehajtott - gyakorlatok tapasztalatait, a HADTÁPBIZTOSÍTÁS című folyóiratban az utóbbi években megjelent tanulmányokat. Értelmeztük a hadtáp- és alegységparancsnoki állománnyal a hadtápbiztosítással kapcsolatos követelményeket és a végrehajtás rendjét.

A hadtápbiztosítási feladatok szervezése és végrehajtása során megkülönböztetett figyelemmel végeztük a tervezést, a feladatok szervezését és a végrehajtokra való folya-

matos ráhatást (feladatszabás, ellenőrzés stb.). *Hatékony és konkrét együttműködést valósítottunk meg mindazon szervekkel és személyekkel, akik részt vettek a feladatokban vagy valamilyen területen kapcsolódtak ahhoz.*

A felkészülés és végrehajtás eredményességét, valamint a hiányosságok feltárását és kiküszöbölését *jelenősen befolyásolhatja a célirányosan végrehajtott ellenőrzés és segítségnyújtás.* Az ellenőrzéseket két változatban célszerű végrehajtani: parancsnoki ellenőrzések (szemlék), vagy szakellenőrzés módszerével.

A gyakorlatra történő felkészüléssel párhuzamosan *megszerveztük a visszamaradó állomány (a laktanyák) hadtápbiztosítását.* Kijelöltük az egyes területekért és az össz. hadtápbiztosításért felelős parancsnokokat, meghatároztuk részükre a feladatokat. Tájékoztattuk a hadtápbiztosítást vezető állományt a gyakorlatról történő visszaérkezés idejéről, és a fogadás érdekében végrehajtandó feladatokról.

Összességében megállapítható, hogy a hadtápbiztosítással szembeni elvárásoknak a gyakorlatra elvonuló hadtápbiztosítók jó színvonalon eleget tettek. A becsülettel végzett munka elismeréseként a hadtápbiztosítók számosan részesültek a gyakorlat értékelésekor erkölcsi és anyagi elismerésben.

Következtetések, javaslatok a gyakorlat hadtápbiztosítása terén szerzett tapasztalatok alapján

A HENGER-86 gyakorlat hadtápbiztosítása terén szerzett tapasztalatok, az eredmények és felmerült gondok bizonyították, és felhívták a figyelmet arra, hogy az *eredményes feladatok végrehajtásának alapvető feltétele:* az átgondolt és precíz felkészítés (személyi állomány, technikai eszközök, anyagi készletek stb.); a feladatok végrehajtása és biztosítási rendjének, felelőseinek le szabályozása, valamint a végrehajtás alatti állandó ráhatás - ha szükséges határozott beavatkozás - a hadtápbiztosítás folyamataira.

A vasúti szállítás alatti ellátást eredményesen segíti átrakó állomáson - az előljáró hadtápbiztosító által szervezett és működtetett - „ellátó pont”, különösen a friss kenyérrel és kereskedelmi áruval való ellátás, valamint a fürdés biztosítása vonatkozásában.

A vasúti szállítással kapcsolatban: a gördülőanyagokat biztosító katonai közlekedési szervek részéről nagyobb figyelmet kell a jövőben fordítani a biztosított vagonok (személyszállító kocsik) tisztaságára, és műszaki állapotára, különös figyelemmel a szovjet kocsik szállító- (férőhely-)kapacitását a tényleges létszámmal jobban össze kell hangolni; a külföldre (és vissza-) irányuló vasúti szállítások költségét célszerű volna, ha az előljáró szerv (hadsereg vagy MN KSZFI) tartalékolná és fizetné a MÁV felé, s ez később sem kerülne áthárításra a csapat terhére.

Az üzemanyag-ellátás előző fejezetben jelentett módja bevált, azt a jövőben is célszerű alkalmazni.

Az ételmezési ellátás - mint a hadtápbiztosítás döntő súlyát képező feladat - *a jelentett rend szerint összességében bevált, egyes területeken azonban tovább javítható.*

- Figyelembe véve, hogy a külföldi gyakorlatok ételmezési ellátásával szembeni igények - az ismert hatások és körülmények miatt - magasabb szintű követelményeket támasztanak a hazai gyakorlatokénál, ami növeli az ellátás költségét, javaslom, hogy az ilyen jellegű gyakorlatokon hivatalosan is biztosított legyen egy magasabb összegű ételmezési norma (pl. VI. sz. élm. norma plusz éjszakai pótlék a teljes állományra). Ezzel

csökkenthetnénk azt az irreálisan nagy terhet, amelyet egy külföldi gyakorlat ró a csapatokra, ami közvetve a hazai (laktanyai) ellátásra hat károsan (elviszi az egész évi megtakarítást és a kisegítő gazdaság által biztosított étkezés feljavítását).

- Célszerű - főleg ha a feladatra nyári időszakban (melegben kerül sor - levesek helyett 3-4 naponként rostos gyümölcsleveket beállítani az étrendbe.

- Figyelembe véve, hogy külföldi területen (a hazaitól eltérő időjárási és talajviszonyok miatt) a táborban biztosított vezetékes ivóvíz minősége általában nem egyértelműen megnyugtató (pl. magas az ásványi anyag tartalma), célszerű a táborba a tartálygépkocsikat ivóvízzel feltöltve érkeztetni, ivásra ezt célszerű felhasználni. Ha ez a készlet elfogy, javasolt ivásra felforralt vizet (teát) biztosítani.

- A ZIL típusú hűtőgépkocsik hűtőberendezéseinek nagyfokú elhasználódása és a javítási feltételek bizonytalansága miatt a hosszabb időtartamú külföldi gyakorlatok hűtési feltételeinek biztosítása érdekében javasolom megbízhatóbb technika és technológia kialakítását.

- Táborban a tisztí étkezésre célszerű előre készletezett étkezési felszerelést szállítani, elkülönítve az ellátó rajok (szerelvények) készleteitől.

A ruházati ellátás kialakított rendje bevált. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy I. értékcsoportú felső gyakorló ruházat sorállomány részére történő kiadása (és felhasználása) indokolatlan, ami pazarláshoz vezetne. Célszerű azonban tartalékként meghatározott mennyiségű új felsőruhát szállítani a „reprezentatív” megjelenést igénylő alkalakra, korlátozott számú végrehajtó részére.

A gyakorlat ismételten bebizonyította, hogy továbbra sem megoldott az eső elleni védelem. Az új típusú hálósák sem elégíti ki az eső elleni igényeket!

A hosszú vasúti szállítás alatti időre célszerű volna megoldani a szállítás alatti fűrdést (pl.: FMG felhasználásával, külön fürdető vagon közlekedtetése a személyszállító kocsik mögött).

Jól bevált a tábori körülmények közötti pihentetésnek az a módja, hogy fektetéshez a szovjet szervek biztosítottak fektetőanyagot.

Vezetés terén nagy jelentősége van a különböző szervek közötti szoros kapcsolattartásnak, kihangsúlyozva ezek között is a feladatokat közösen végrehajtó csapatok közötti, valamint a szovjet hadtápszervekkel való együttműködést.

Az ellátást végző egység hadtáptörzsébe feltétlenül biztosítani kell oroszul tudó hadtáptisztet, ha a PK HTPH nem beszél oroszul. Az „előkészítő részleg”-ben szükséges, hogy részt vegyen hadtáptiszt a tábor létesítményeinek átvétele és a szerelvények fogadása (a hadtáprészlegek bevezetése és rendszerbe állítása) végett.

A HENGER-86 gyakorlat során szerzett tapasztalatok ismételten bizonyították, hogy a hadtápbiztosítási feladatok eredményes végrehajtása a gyakorlat sikerének egyik döntő feltétele. A gyakorlat egyben bizonyosság volt arra, hogy a hadtápellátással kapcsolatos követelményeket úgy lehet magas színvonalon teljesíteni, ha az előjáró szervek biztosítják a külső feltételeket, a végrehajtók pedig átgondolt és következetes munkát végeznek. Mindez sok többlet „energia” felhasználásával és áldozattal jár, de a siker érdekében szükséges és megéri.